

N.BAZYLKHAN

ESKİ TÜRÜK BITİKTAŞ YAZITLARINDAKİ ETNONİM ADLARI VE
GÖÇEBE TÜRÜK BOYLARININ «TEGREK, TEREĞ, QANKLI, ALAŞ,
KAZAK» ARABALARI HAKKINDA

Мақалада көне түрік дәуірінің этнонимдері мен далалық көшпелілерде кеңінен қолданылған киіз үйлі арбалардың атаулары «тегрек, терек, қаңлы, алаш, қазақ» деп аталғаны туралы баяндалады.

Негізгі сөздер: түріктану, көне түрік бітіктас, көне түрік этноним, этнополитоним, көшпелі арбалар, қазақ

В древнетюркском периоде часто использовались переносные юрты (еб) на высоких колесных повозках tergek. В данной статье автором рассматривается этимология некоторых древнетюркских этнонимов и этнополитонимов, в частности названия одного из тюркских народов qaz+aq> // (qaz+yaq?>) kaz+ax «казах» –«кочевники на юртах в повозке».

Ключевые слова: древнетюркские письменные памятники, этнонимы, этнополитонимы, номады в повозках, казах

Kök Türükler kendi yazısın **türük bitik /bitig** demiştir. Bunu bugün de halen «runik yazı» diyorlar. Türük bitik - fonolo-morfemik (ses ve hece yapısı denk olarak kullanılan) esaslı, grafemleri ise eski damgalara dayanarak tek ve heceli kurulumlu olarak yapılan eski Türükçenin dil yapısın tamamiyle ve tüm dialektikleri bir yazı ile belgeleye bilen universal yazıdır. Bu nedenle yazıt taşlarını eski türükçesiyle **bitiktaş** diye adlandırmak lazımdır. Orkon, Enisei, Talas, Altay, Turfan, Fergana, Bayköl Saha, Edil Don bölgelerindeki yazıtların hepsisi türük bitik ile yazılmış eski türük bitiktaşları ve yazıtlarıdır. Demek ki, **türük bitik araştırması (TBA)** adını vermemiz uygun olan turkolojide bir ilmi sahada vardır.

Eski türük bitiktaş yazıtlarında «Türük, Oğuz, Toquz Oğuz, Segiz Oğuz, Üç Oğuz, Qırqız, Üç Qırqan, Otuz Tatar, Toquz Tatar, Türüğeş, Qara Türüğeş budun, On oq budun, Qarluq budun, Üç Qarluq, Az budun, Izgel budun, Ediz, Eki Ediz, Basmıl, Çek budun, Uyyur, On Uyyur, Çigil, Çigsi, Bayırqu, Qadar, Qaşar, Bedi, Bersel, Aj taz, Altı bay budun, Tölberi qara budun, Qıtañ, Tatabı» gibi etnonim adları (Külü-çur, 731; Kültegin, 732; Bilge qagan, 734; Tonuquq, 728-734; El etmiş qagan, 760-762 v.s.) geçmektedir. Burada biz bu etnonimlerin etimolojisini hakkında uzun süre açıklama yapmak mümkün olmadığı için, kısaca böyle bir açıklama yapmak istiyoruz:

Türük > Törü+k//Törü+k. Etnopolitonim. Kelime anlamı: «törelilik, töre (hukuki yönetim) yapanlar, siyasi hakimiyet yapanlar». VI-XI yy. Avrasiyanın en büyük imparatorluğunu resmi adı da - Türük Eli. Eski Türük kağanlığı veya Kök türükler dediklerimiz, sadece ilmi araştırmacılar veren ilmi yöndeki adlandırmalarıdır.

Eski türük bitiktaş yazıtlarında Türük Eli diye geçmektedir. Türük budun dedikleri de türük halkı diyen genel adı. Eski moğolcada türük//törüğ, çince de – tukuyu, tujuzu, tujio, tuet-kiwet, parsi sogduca - turan, turki, hindus-sanskritçede-turuska, tibetçe- drok, drug, rusçada – turok, tyurk, turk, ingilizcede -turkish, turkie

diye adlandırmışlardır. Türuk – kelimenin etimolojisi hakkında çeşitli fikirler var: - «güçlü, iyi», «semiz», «doğmak», «törkin- kız ailesi tarafı», «turkun, turkut», «duliga», «tör», «ilki, başlangıç» v.s. . Türkmen < türuk +man (sogdu-parsica: +man «insan, adam»). Anlami : «Türükler givi insanlar».

Türuk esir budun > Türuk yirtici kuş givi halik. Bu da eski dönemdeki etnosemantik adlardan birisi. Araştırmacılar tarafınan çeşitli fikirler söylenmiştir. Bazıların dile getirsek: «Sir» - etnonim adı olarak (W.Radlov, H.N.Orhun, S.E.Malov), ser+yanto – iki boyların adı olarak (Grum-Grjimalo:1926, 284:), altı Sir – (Tekin, 1968, 243, 350), sie –yen-to (=sir tardus), (Tekin: 1994. 3, 27, 64), sir // kipcak (Klyashtorniy: 1986, 153-154), «sir budun- the good (?) Turku people» (Clauson, EDT:1972.842-843), aşina (kök türk- qagan tarafı) ve aştak (türk şir- qatun tarafı), sogduca sir-arşlan (Zuyev:2002, 79,168-169,215), tuvaca ve tofalarca ezir> kartal , yakutca esir> turna givi kus (TRS: 1995, 578; Rassaddin: 1971, 183), esir –kartal (Amanjolov: 2003, 176,180), eski moğolca eseri //isiri> sandaliya, göçebelerin sandaliya, tahtisi (Bayar: 2002, 128-133) , esir – at egeri (Butanayev: 1999, 31-32).

Türüg+eş > türüklere eş boylu kavim, türgeş < türuk+es//eş. Bu sözün anlamı – türüklerin eşi, denkteşi, benzeri demektir. Türuk Elinin batı kanatı tarafında türük boylarının genel adı. Jetisu (Ile, Su), Talas, Tanrı dağı boyunda bulunmuştur.

Qara Türgeş – Kara türgeşler. Batı türgeşler demektir.

Açına // Açide - // tr-'wkt '(')şy-n's > Turkut asinas - Tatpar qağan hurmetine dikilen sogudca bitikteşte Türuk aşına diye geçmektedir. Bundan başka hiç bir eski türuk bitikteş yazıtlarında bu açına // asina ismi rastlanmıyor. Dolayısıyla çin kaynaklardaki A-schi-na'dır. Demek ki, çinliler (veya sogduluklar) türükleri moğol boylarının adlandırmasıyla çinu-a> çinu >çono (börü, kurt) olarak kullanılmışlar. Açın+de >Açı+de ise onun çokluk türüdür, yani kurtlar, börüler demektir. Bazı araştırmacılar orta parsi ve qotan-sak dilinde asena, assejna –mavi, gök, Tanrı, qağan, aşide ise – azdahak, ejdeher, qatun, iki jylytz , iki özel boy olarak bakıyorlar (Zuyev:2002,25.86-87)

Oq+uz > Oğuz «ok» boy kavimler birleşmesi. Etnopolitonim. Türuk boylarının genel adı. Kelimenin anlamı: « Oklardan kurulan, kavim veya boylar ». Eski türuk bitikteş yazıtlarında çok geçen adlardan. Bu kelimenin etimolojisi: - «oguz», «uwuz», «ok-uz (ok+adam)», «og +uz//og+ur (o- /akilli/+insan)» diye araştırmaktadır. Genel olarak Ok- eski türüklerin kavim-boylarının birlik adidir. Oq+uş> Oğuş - « kavimdeşler, boydaşlar».

On+Oq> on boylu kavim, adı da bundan türemiştir. Türgeşlerin on boylu kavimler birleşmesi.

Toquz oğuz > dokuz boylu kavim. Etnopolitonim. Türuk Elinin en büyük boylarından. Onlar şimdiki Moğolistan'ın Orkon, Tugul nehri boylarında yaşamıştır. «Moğolların gizli tarihi» eserinde adı geçen Kereyit > Kerei+ler etno-siyasi birleşikler bu boydandır.

Sekiz oyuz > sekiz boylu kavim. Etnopolitonim. Türük Elinin en büyük boylarından. Onlar Orkondan batiya Altay, Ertiş nehirlerine kadar yerlerde yaşamıştır. «Moğolların gizli tarihi» eserinde adı geçen Nayman > Segiz etno-siyasi birleşikler bu boydandır. Genel olarak bu boyları segiz boydan oluşan türük dilli kavimler diye (Howorth: 1927; Murayama: 1959,188-198; Viktorova: 1961, 137-155; Viktorova: 1980, 155-183, Amanjolov:1959, 7-126; Margulan: 1984, 203-205; Margulan:1991, 70-76) , nayma- nehir adı olarak (Aristov: 2003, 126-128) tanımaktadır.

Üç oyuz > üç boylu kavim. Bu boylar tam olarak kimler olduğu belli değildir.

Qırqız > Kırgızlar. Etnopolitonim. Onun etimolojisi hakkında bir kaç fikirler var. «Kiriq-kiz (40 kız)», «Qir+kisi», «kir+oyuz», «kizil+oguz v.s.s. Nasıl olursa da, 40 boydan oluşan Qırqız kırk boylu kavim veya qırqın +quş > kartal, şahin kuşlar anlamında olması gerekir. Çin kaynaklarında higas, hakas, tsegu, kitkut, tsziyan+kun diye geçmektedir. Şimdiki Moğolistan'ın küzei batı tarafında Kırgız diye göl var. Demek, şimdiki Moğolistan'ın küzei batı Tuva, Hakasiya, Krasnoyarsk, Minusa bölgelerinin Enisei, Abakan, Kem, Kemçik nehirleri boyunca yaşayan boylarının genel adı. Eski moğolcada kirkis , Kırgız+üd denir.

Toquz Tatar > dokuz boylu tatarlar. Etnopolitonim. Kelime kökeni-«Dokuz+Tatanlar». Eski Türük döneminde moğol asilli boyları böyle dokuz tatar adlandırmıştır. Çince : tatan datan, dada. Juanjuan devletinin qani Datan'ın isminden böylece adı gelmiş diyorlar (G. Suhbaatar). Bununla birlikte tat// jat > yabancı, gayri, başka , tat+ar – çok işleri görmüş insan anlamlı diyorlar. Eski mancu dilinde «tatan» – mekan, yer, tarla demektir.

Otuz Tatar > otuz boylu tatarlar. Kelime anlamı : «Otuz Tatar». Moğol asilli otuz boydan oluşan boylardır. Bayköl ve Mancuriya boyunda yerleşmiştir. «Moğolların gizli tarihi» eserinde Tatar irgen, Aluqai Tatar, Alçi Tatar, Çayan Tatar, Dutayud Tatar diye geçiyor. Bunlar o zamanda Buyur, Kölün, Kerlen, Kingan civarında yaşıyorlardı.

Uyyur > uyumlu boy, uyumlu kavimler birleşmesi. Etnopolitonim. Bu adın anlamı hakkında G.Ramstedt eski türükçedeki uy- uyuşmak, uyumlu olmak anlamlı kökenden gelmektedir diyor. Belki de, bu kelimenin kökeni ise - *Qoy+qur > Oy+qur > Uyyur > Uyyir, onun semantik anlamı: qoy (küzei) + quri (quşları), küzeilikler diyen ola bilir. «Moğolların gizli tarihi» eserinde Uyyurtay Qarluğud diye iki boy adları birlikte geçiyor. Çince eserlerde huy-gu, hoi-gu, hoi-hu , gao-giyu, chile. Bu etnopolitonimin adı şimdiki Uygurstan denilen Doğu Türkistanlık Turfanlılar, Kaşgarlılar, Kotanlılar v.s.s. sogdu-parsi kökenli türükleşmiş kavimlerle hiç bir ilgisi olmadığı (sarig yugur, taglig yugurlar) hatırlatmak gerekiyor.

On uyyur > on uygurlar, on boydan oluşan uygur boyları.

Quriqan > küzei boyları. Etnonim. Eski türükçede «küzeydeki qanlıq» kavim diyen anlamlı ve moğolcada «qoyi+yur (<quri)» – küzei taraf demektir.

Üç Quriqan > üç boylu kurikanlıklar.

Bayırqu > Baygöl'deki kavimler birleşmesi. Etnonim. Kelimenin kökeni Bay (zengin)+jer (yerli)+qu > Bayırqu ola bilir. Eski türük bitiktaşlarda Jer Bayırqu diye de geçmektedir. Çince metinlerde bae+gu. «Moğolların gizli tarihi» eserinde Maşaliq isimli Bayayuday > Bayayud boyunun atası olduğunu anlatıyor.

Toquz bay+ırqu > Baygöldeki dokuz boy kavimlerin birleşmesi.

Qarluq > Karluk. Etnopolitonim. Kelimenin anlamın: Qar+luq> qar+li «karlı dağlık» boylu kavim.

Üç Qarluq> «karlı dağlık» üç boylu kavim.

Basmil> basmil boylu kavim. Bas+mül (bas örtülü?) > basmil kelimenin anlamı belli değildir.

Çek > çek boylu kavim. Şimdiki Tuvadaki Kem+çek>Kemçek nehrinin ismi ile bağlantılı olmalı. Öyle ise çek boyları yurt eden nehrinin adı da Kem-Çek olduğunu görüyoruz.

Çek budun Qırqız > Çek halkı , Kirgizlar.

Az budun > az halkı. Az denilen göçebe boyların adı.

Tatabi > tatabiler.Moğol-tungus asilli göçebe kavimler. Şimdiki İç Moğolistan ve Mancuriyada yurt etmiş boylar. Kelimenin anlamı belli değildir.

Qıtañ > kidan, kitaylar. Moğol-tungus asilli göçebe kavimler. Şimdiki Mancuriya ve Küzei Çinde yurt etmiş boyların adı. Qıt+añ >qıtañ kelimenin anlamı belli değildir.

Sönüz> sönüzler. Günei Gobi ve Tıpet'in küzeinde yaşayan yarım göçebe Moğol-tungus asilli göçebe kavimler.

Tuyğun> tuıgun. Günei Gobi ve Tıpet'in küzeinde yaşayan yarım göçebe boyların adı.

Ediz > Ediz. Toguz Oguz etno-siyasi birleşmesinin içinde bulunan «uygur, bugu, qun, baiyruq, tonira, sigir, cibi, ade //ediz» boylarını birisi diyorlar. Şimdiki Moğolistan'ın küzei-batısında Ider denilen nehir vardır. Ediz de işte bu nehrinin adı olabilir. Kaşgarlı Mahmudun sözlüğünde «ediz- yüksek, yüksek yer, dağın tepesi» (DLT-I:1985,55).

Izgil > Izgil. Türük asilli göçebe kavimler.Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Igdir > Igdir. Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Qadar > Kadar. Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Qaşar // Qasar > Kasar. Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Bedi > ? Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Bersel > Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Isig>? Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Aj taz > Ay taz? Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Aba > ? Aba? Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Boz ok > ? (Şirin:2009,154-169) Türük asilli göçebe kavimler.

Aq bas > ? Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Qay > Kai. Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Çigil > Çigil. Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Toñıra > Tonira. Türük asilli göçebe kavimler. Bu boylar hakkında tarihi bilgiler azdır.

Bazi araştırmacılar K.Cegledy , M.Dovrovits, Suzuki Kosetsu Türüklerin 12, 11, 10, 9, 5, 3 gibi boyları olduğunu, sonra hepsisi 30 boydan oluştuğunu ispatlamaktadır.

Japon araştırmacısı Suzuki Kosetsu Türük El-'inin ilki qağanlığı devrinde 552-630 yılları çin kaynaklarda adı geçen 12 boyları dediği - Türüklerin en esas kavim-boylar olduğunun öne sürmektedir (Suzuki: 2006, 197-198).

Macar araştırmacısı K.Cegledy Tan döneminde hayat sürmüş Kapagan qağan kızı Bilge qatun'un armağanına 691 yılı dikilmiş çince yazıtta Kapagan qağan tahta geçtiği zaman 30 boyların qağanı olduğu hakkında metin geçmektedir ve ilki önce 9 boy olduğunu, ondan sonra 12 boy vekilleri törene geldiğini söylemektedir (Cegledy: 1972, 275-281).

Tan döneminin «Tunyaquyao» (Tan devletin tarihi) adlı çince eserde «aşına, helu, da-aşide, bayan aşide, sitsze, fuliyui, cibi, kigie, huse, hula» gibi 11 boylarının at sürülerine koyulan damgaları hakkında metin yazılmıştır (Zuyev, 1960, 91-140).

Çin yazmalarında göçebe türükleri genel olarak «kaoche, gaoche, gaogiyu» – yüksek tekerlekli arbalılar, «tele, çili, dili, dinlin» – tekerlekli arbalılar diye adlandırmışlar. Eski türük dilinde tegrek>, tegre>- dönme, dolaşmak, yuvarlamak, tegire> yuvarlak, top, tegirmen> değirmen /yuvarlak tasli değirmen/ anlamını verir. Bu kelimeler da eski moğolcada terge // tergen > araba (Bazilhan: 2000, 25), çağdaş kazak-türkçesinde «terek» (bit tür ağaç, populus), «terte //tarte» (arabanın ağacı) gibi kelimelerde genel anlamları ve semantic ortak ilişkileri bulunmaktadır.

Eski türükçede **eb** > keçeli çadır ve o çadırlarını arabani üstüne koyarak göçüp giderler. İşte bu arabalarını türükler **tergek** veya **terek** diye söylerler.

Göçebe türük boylarının bu adeti XV yy. kadar ulaşmıştır. Doguya gezi yapan seyahatçılar (Marco Polo, Plano Karpini, Rubruk v.s.) işte böyle bir arabalarının: yüksek araba, çadırlı araba, iki veya dört ondan fazla at, sigir, develi arabaları hakkında gördüklerinin yazmışlardır.

Dolaysıyla biz Kazak kelimesinin esası, onun etimolojisini **qas+aq**

(qaz+yaq?) > // kaz+ak olarak bakıyoruz ve onun semantic anlami da **çadırli arabali göçebeler** demektir. XIII yy. “Moğollarin gizli tarihi” eserinde qasag tergen // qasgaq tergen>> demirli tekerlekli araba diye geçmektedir. Çağdas kazak-türkçesinde *qas- // *qaz- kökenli «yuvarlak, döngelek, tekerlek, arabanin ağaci» gibi anlamlari bildiren «qas, qasaga (tekerlek demirleri), qazan (yuvarlak demir), qazuq (araba bağlanacak yer), qosaq (iki hayvanli araba, çadır ev)» (KTS:1999.385.), kelimelerinin hepsisi arabayla ilgili ve genel semantic ortak anlamlarini bildirmektedir. Budan dolayı «alasa, qanlı, kazak» adlari ise arabayla ilgili **çadırli arabali göçebeler** diyen anlamlari taşımaktadır diye kendi fikirimizi sunmaktayız (Resim-1).

		
<p>Resim-1. Hunnu donemi. Mogolistan, Yamaan usun</p>	<p>Kidanlar, Cin miniaturesi</p>	<p>Kazakistan, Sawuqandi</p>

KAYNAKLAR

1. Аманжолов С. Вопросы диалектологии и истории казахского языка .Часть первая. - Алма-Ата, 1959. (-452.). -7-126. 183.
2. Аристов Н.А. Труды по истории и этническому составу тюркских племен. -Бишкек, 2003.(-460). -126-128.
3. Баяр Д. Монголчуудын чулуун хэрэг XIII-XIV зуун. -Улаанбаатар, 2002, -128-133
4. Базылхан Б. Қазақ және моңғол тілдерінің салыстырмалы тарихи грамматикасы (Сравнительная историческая грамматика казахского и монгольского языков). Морфология. - Алматы, 2000. - 446 б.
5. Базылхан Н. Көне түрік бітіктастары мен ескерткіштері (Орхон, Енисей, Талас). Серия «Қазақстан тарихы туралы түркі деректемелері» - 2 том. - Алматы: Дайк-Пресс, 2005. - 252 с. + 144 илл.
6. Бутанаев В.Я. Хакасско-русский историко-этнографический словарь. -Абакан, 1999. -С.31-32
7. Clauson S.G. An etymological Dictionary of Pre- Thirteenth- Century Turkish. -Oxford, 1972.- pp.842-843.
8. On the Numerical Composition of the Ancient Turkish Tribal Confederations. — Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae, 1972, t. XXV,- p. 275-281.
9. Divanü lugat-it-Türk. Tercümesi. Çeviren Besim Atalay. -Ankara: Türk Tarih Kurumu Basimevi, 1985. I cilt.- -530 s.
10. Грумм-Гржимайло Г.Е. Западная Монголия и Урянхайский край. Том второй. Исторический очерк этих стран в связи с историей Средней Азии. Составлен Г.Е. Грумм-Гржимайло.-Л., 1926. - Том-2. -898с.

N.Bazylkhan. Eski türük bitiktaş yazitlarindaki etnonim...

11. Howorth H.H. History of the Mongols from the Ninth to the Nineteenth Century. Vol.1-3. London, 1876-1888.vol.4. Supplement and Indexes. London, 1927.
12. Кляшторный С.Г. Кипчаки в рунических памятниках //Turcologica –1986. - Л.,1986. - С.153-154.
13. Қазақ тілінің сөздігі. Алматы, 1999. - 355, 385, 410 бб.
14. Марғұлан Ә.Х. Қазақ жазуының тарихы // «Жұлдыз» журналы, Алматы, 1984. № 8, 203-205 б.
15. Марғұлан Ә.Х. Найман, Керей, Оңгіттердің жазулары // «Жұлдыз» журналы, Алматы, 1991. 70-76 б.
16. Murayama S. Sind die Naiman Turken oder Mongolen? / Central Asiatic Journal,1959. Vol.№3, 188-198.
17. Путешествие в восточные страны ПIANO Карпини и Гильома Рубрука. - Алматы, 1993. - С. 24,80.
18. Рассадин В.И. Фонетика и лексика тофаларского языка. Улан-Уде, 1971. С.
19. Şirin User Hatice Köktürk ve Ötüken Uygur kaganligi yazitlari. Söz Varligi Incelemesi. – Коңуа: Kömen yayinlari, 2009.- 548 s.
20. Suzuki Koosetsu The Turks of Thirty Tribes: From Standpoint of the Northern Asian Situation Surrounding the Second Turk Qaganate // SZ. Vol. CXV,№ 10. - Tokyo.2006. p. 165
21. Tekin T. A Grammar of Orkhon Turkic . - Bloomington: Indiana university publications, 1968. – 419.
22. Tekin T.Tunyukuk yaziti. - Ankara, 1994.s. 3, 27, 64.
23. Тувинско-русский словарь. М.,1995. -578.
24. Викторова Л.Л. К вопросу о найманской теории происхождения монгольского литературного языка и письменности (XII-XIIIвв.).Ученые записки ЛГУ. Серия востоковедческих наук. Вып.12. 1961, №305. –С. 137-155.
25. Викторова Л.Л. Монголы. Происхождения народа и истоки культуры. М.,1980. (- 224.). –С.155-183.
26. Юдин В.П. Центральная Азия в XIV-XVIII веках глазами востоковеда / К этимологии этнонима казах (қазақ). – Алматы, 2001. -3 84с.+ вкл.4 с.
27. Зуев Ю.А. Тамги лошадей из вассальных княжеств // Труды ИИАЭ АН Каз ССР. Т.8. Новые материалы по древней и средневековой истории Казахстана. - Алма-Ата, 1960. - том-8., -С.91-140.
28. Зуев Ю.А. Ранние тюрки : очерки истории и идеологии. Алматы, Дайк-пресс. 2002. - С.79,168-169,215.

REZUME

N. BAZYLKHAN (Astana)

ANCIENT NOMADS IN CARTS «TERGEK, TEREK, KANKLY, ALASH, KAZAKH» AND ETHNONYMS IN ANCIENT TURKIC INSCRIPTION MONUMENTS

In the ancient period, is often used portable yurts on high wagons kolecnyh tergek. In this article the author examines the etymology of some drevnetyurskih ethnonyms etnopolitonimov and, in particular the name of one of the Turkic peoples qas + aq> // (qaz + yaq?>) "Kazakh" - nomads in yurts in the wagon. "

Key words: Old Turkic inscriptions, writing, nomads on the yurts (tents), kazakhs.